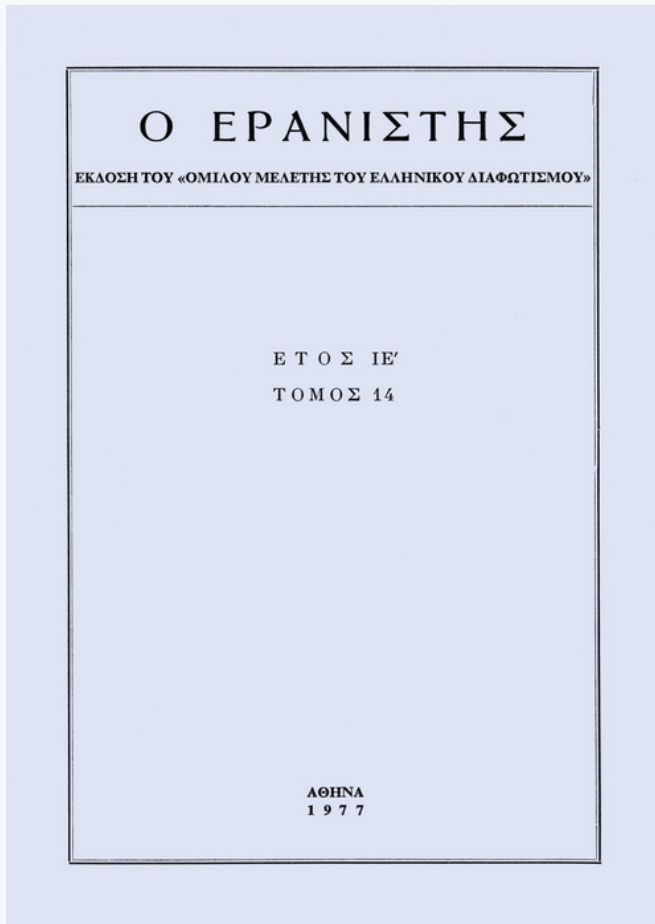

The Gleaner

Vol 14 (1977)

Ένα αθησαύριστο έντυπο. Η «Επιστολή ενός Γραϊκού περί του εις Σμύρνην Γυμνασίου»

Γιάννης Καράς

doi: [10.12681/er.372](https://doi.org/10.12681/er.372)

To cite this article:

Καράς Γ. (1977). Ένα αθησαύριστο έντυπο. Η «Επιστολή ενός Γραϊκού περί του εις Σμύρνην Γυμνασίου». *The Gleaner*, 14, 69–76. <https://doi.org/10.12681/er.372>

ΕΝΑ ΑΘΗΣΑΥΡΙΣΤΟ ΕΝΤΥΠΟ
Η «ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΙΝΟΣ ΓΡΑΙΚΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΙΣ ΣΜΥΡΝΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ»

Προσθήκη στην «Ελληνική Βιβλιογραφία» και σχόλιο

* **A 1591** — Ἐξάιρσεις τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος, Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐπιγραφομένου. Ἔτος Β'. Τμῆμα Α. Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου. Πρὸς τὸν Α.Δ. εἰς Βιένναν. ἐκ Σμύρνης τὴν 2 Μαρτίου 1811.

Ἄνάτυπο 0,250×0,392, σσ. 1-4. (Φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση, ἐδῶ, στίς σ. 73-76).

Καταλογογραφώντας τὴ βιβλιοθήκη ποῦ ὁ κύριος Ἀλέξ. Θ. Μπενάκης δώρησε τελευταῖα στὸ Κ.Ν.Ε. τοῦ Ε.Ι.Ε., εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ ἔρθω καὶ πάλι σ' ἐπαφὴ μ' ἓνα σημαντικό κείμενο τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰώνα, μ' ἓνα κείμενο ποῦ, μὲ τὴ μορφή τοῦ αὐτοτελοῦς ἐντύπου, ἐλάμβανε ἀπ' τὴν «Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία» τῶν Γκίνη - Μέζα.

Πρόκειται γιὰ ἓνα ἐντυπο μὲ δική του σελιδαρίθμηση, 1 - 4, ἀνάτυπο ἀπ' τὸν Β' τόμο, ἔτος 1811-1812, τοῦ περιοδικοῦ Fundgruben des Orients (Ἀνατολικά Μεταλλεῖα) τῆς Βιέννης, σσ. 101 - 104 καὶ ποῦ ὁ Ν.Α. Βέης ἔκανε εὐχρηστο στοὺς μελετητὲς τῶν σχολικῶν πραγμάτων τῆς Σμύρνης ἀναδημοσιεύοντάς το ὁλόκληρο¹.

Ἡ «Ἐπιστολὴ» ἔχει τρεῖς ταυτόχρονες, σ' ἀπόσταση μερικῶν μόλις μηνῶν, ἐκδόσεις: στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα», αὐτοτελῶς σὰν ἀνάτυπο, καὶ στὸν Λόγιο Ἑρμῆ τοῦ 1812²· στὸν τελευταῖο χωρὶς τίς πλούσιες ὑποσημειώσεις ποῦ τὴ συνοδεύουν στίς δύο ἄλλες δημοσιεύσεις τῆς.

Διακρίνουμε ἀπ' αὐτὸ καὶ μόνον τὸ στοιχεῖο, μιὰ προσπάθεια πλατιᾶς προβολῆς, ἀπὸ μέρους τοῦ στρατοπέδου τῶν κοραϊστῶν, τῆς νέας, νεωτεριστικῆς Σχολῆς τοῦ Κούμα σὲ μιὰ περίοδο διαμάχης μεταξύ τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, διαμάχης γιὰ τὴν ἐπιβολὴ ἑνὸς νεωτεριστικοῦ πνεύματος, ἑνὸς πνεύματος ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς παιδείας μὲ βάση τὰ δεδομένα ποῦ ἔρχονταν ἀπ' τὴ «φωτισμένη

1. Βλ. Ν.Α. Βέης, *Συμβολὴ εἰς τὰ σχολικὰ πράγματα τῆς Σμύρνης*, «Μικρασιατικὰ Χρονικά» τ. Α', 1938, σσ. 210 - 217.

2. σσ. 30 - 34.

Ευρώπη». Γι' αυτό και τὸ θέμα τοῦ παραλήπτη τῆς ἐπιστολῆς, που σημειώνεται μὲ τ' ἀρχικὰ «Α.Δ.» καὶ τοῦ ἀποστολέα πού, στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα» καὶ στὸ ἀνάτυπο φέρεται ὡς «Β» καὶ στὸν Λόγιο Ἐρμῆ ὡς «ὁ φίλος σου Πολύκαρπος», ἀποκτᾶ δευτερεύουσα καὶ μᾶλλον φιλολογικὴ σημασία. Δὲν θὰ ἐπιμείνω, γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, στὸ θέμα αὐτὸ καὶ περιορίζομαι σὲ ὀρισμένες μόνον σύντομες σκέψεις.

Ὁ παραλήπτης, πού προφανῶς ἔχει γράψει καὶ τὶς ὑποσημειώσεις, πρέπει νὰ εἶναι λόγιος τοῦ κύκλου τῶν κοραϊστῶν, ἄνθρωπος μὲ πλατὺ πνευματικὸ ὄριζοντα, μὲ μιὰ εὐρύτερη γνώση τῶν σχολικῶν πραγμάτων ὄχι μόνον στὴ Σμύρνη καὶ τὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὶς Παρίστριες Ἡγεμονίες. Τὸ νῆμα αὐτὸ τῆς σκέψης μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὸν Δημήτριο Ἀθανασίου, ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα, γνωστὸ ἀπ' τὶς ἀξιόλογες μελέτες πού δημοσίευσε στὸν Λόγιο Ἐρμῆ, ἐγκαταστημένο ἀπ' τὶς ἀρχές τοῦ ΙΘ' αἰῶνα στὴ Βιέννη, ὅπου πρκακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας. Ὁ Ν. Α. Βέης θεωρεῖ πὼς πίσω ἀπ' τὰ ἀρχικὰ «Α.Δ.» πρέπει νὰ κρύβεται ὁ Ἀναστάσιος Δουδοῦμης γνωστὸς ὅμως μόνον σὰν συνδρομητῆς διαφόρων ἔργων καὶ πωλητῆς βιβλίων, ἄνθρωπος ἄρα μικροτέρας πνευματικῆς ἀκτινοβολίας πού οἱ γνώσεις του ἴσως νὰ μὴν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ γράψει τὶς ὑποσημειώσεις ἀλλὰ κι οὔτε νὰ εἶναι αὐτὸς πρὸς τὸν ὁποῖο θὰ ἀπεθύνονταν ἡ ἐπιστολὴ πού γράφεται μὲ τὴ μορφή τῆς ἀπάντησης σ' ἐρωτήσεις τοῦ παραλήπτη γιὰ τὴ Σχολὴ τοῦ Κούμα καὶ τοὺς δασκάλους τῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τὸν ἀποστολέα θὰ ἤθελα νὰ διατυπώσω κι ἐδῶ μιὰ διαφορετικὴ ἀπ' τὸν Ν. Α. Βέη γνώμη. Ἀλλὰ πρῶτα μιὰ παρένθεση: Στὸ ἐπόμενο δεκαπενθήμερο τεῦχος τοῦ Λόγιου Ἐρμῆ³, δημοσιεύεται γράμμα τοῦ Κ. Μ. Κούμα, ἀναφερόμενο στὸ κείμενο αὐτό. Ἀπὸ τὴν πρώτη ἤδη φράση τοῦ γραπτοῦ αὐτοῦ τοῦ Κούμα, «τὴν ἀπὸ τὰ Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐξαίρεσιν περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου ἀνέγνωσα κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας», συμπεραίνουμε:

Πρῶτον ὅτι ἡ «Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου», μὲ τὴ μορφή τοῦ ἀνάτυπου («ἐξαίρεσις») κυκλοφόρησε στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ταυτόχρονα μὲ τὶς δύο ἄλλες καὶ ὅτι τὸ ἀνάτυπο αὐτὸ ἔχει ὑπ' ὄψη του ὁ Κούμας. Καὶ δεύτερον ὅτι ὁ ὅρος «ἐξαίρεσις» εἶναι ἀντιγραφὴ ἀπ' τὴν κεφαλίδα τοῦ ἀνάτυπου: «Ἐξαίρεσις τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐπιγραφομένου» κι ὄχι μετάφραση ἀπ' τὸν Κούμα τοῦ γερμανικοῦ ὄρου *Auszug* ὅπως ὑπέθεσε

ὁ Ν. Α. Βέης⁴ ὁ ὁποῖος φαίνεται πῶς δὲν εἶχε ὑπ' ὄψη του τὸ ἀνάτυπο.

Μὲ τὸ γραπτό του αὐτὸ ὁ Κούμας ἔρχεται νὰ ἐκθειάσει τὸν ἀποστολέα τῆς «Ἐπιστολῆς» πού τὸν θεωρεῖ «φιλογενέστατο καὶ καθ' ὑπερβολὴν ζηλωτὴν τοῦ φωτισμοῦ τοῦ γένους». . . (ἀξιέπαινον διὰ τὸν ἀγαθὸν ζῆλόν του), νὰ ἐπικυρώσει ὡς ἀληθῆ κι ἀκριβέστατα τὰ ὅσα λέγονται ἐκεῖ καὶ νὰ κάνει ὀρισμένες γενικεύσεις ὅσον ἀφορᾷ τὰ σχολικὰ πράγματα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γενικὰ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο. Αὐτά, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ γραφόμενα ἀπ' τὸν ἀποστολέα τῆς «Ἐπιστολῆς» ὅτι ἔφθασε στὴ Σμύρνη ἀπ' τὴν Ὀδησσὸ μέσω Κωνσταντινούπολης καὶ τὶς ἀκριβεῖς λεπτομέρειες πού μᾶς δίνει γιὰ τὴ Σχολή, πράγμα πού μαρτυρεῖ μιὰ μεγαλύτερη χρονικὴ παραμονή του ἐκεῖ, γεγονὸς τὸ ὁποῖο δὲν τὸ κρύβει κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἐπιστολογράφος, ὀδηγοῦν κι ἐδῶ τὸ νῆμα τῆς σκέψης στὸ ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶναι μᾶλλον κάποιος δάσκαλος ἢ ὑποδιδάσκαλος τῆς Σχολῆς ἢ, γιὰτι ὅχι, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κούμας. Ἐξ ἄλλου ὁ ἴδιος ὁ Κούμας ἐνισχύει ἔμμεσα τὴν ἀντίληψη αὐτὴ μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀκριβῶς τὴν ἀποκρούει. Γράφει: «ἐπειδὴ δὲ ἐνδέχεται καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλου νὰ νομισωσιν, ὅσοι τὴν ἴδωσι, γέννημα, ἢ ἰδικόν μου, ἢ τινος τῶν συναδέλφων μου διδασκάλων τοῦ Γυμνασίου, κρίνω διὰ πολλοὺς λόγους ἀναγκαῖον. . .». Ὅσο γιὰ τὴν εἰκασία τοῦ Ν. Α. Βέη πῶς ὁ «Β» μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλείου θεωρῶ πῶς ἔχει ἐναντίον της τὰ ἐξῆς: τὸ 1811 ὁ Βασιλείου δὲν ταξίδευσε ἀπ' τὴν Ὀδησσὸ μέσω Κωνσταντινούπολης στὴ Σμύρνη καὶ πόσον μᾶλλον δὲν παρέμεινε ἐκεῖ ἓνα μεγαλύτερο χρονικὸ διάστημα. Βρίσκεται τὴν περίοδο αὐτὴ στὴ Βιέννη. Ἐξ ἄλλου κι ἂν ἦταν ὁ Βασιλείου γιὰτι ν' ἀλλάξει τὸ «Β» τῶν «Ἀνατολικῶν Μεταλλείων» καὶ τοῦ ἀνάτυπου στὸ «ὁ φίλος σου Πολύκαρπος» τοῦ Λόγιου Ἑρμῆ ἐφ' ὅσον καὶ τὰ τρία ἔντυπα — ἀπ' τὰ ὁποῖα τὰ δύο μὲ τὴν ὑπογραφή «Β» — κυκλοφοροῦν περίπου ταυτόχρονα καὶ στὴν ἴδια πόλιν καὶ ἀπευθύνονται, κατὰ πρῶτο λόγο, στὸ ἴδιο κοινὸ πού θὰ τὸν εἶχε κιόλας ἀναγνωρίσει;

Βεβαίως, ὅπως τονίσαμε καὶ παραπάνω, τὸ ἔλο θέμα τοῦ ἀποστολέα (ὅπως καὶ τοῦ παραλήπτη) εἶναι περισσότερο φιλολογικὸ καὶ λιγότερο οὐσίας. Κι αὐτὸ γιὰτι, ἄσχετα ἂν εἶναι δάσκαλος τῆς Σχολῆς τοῦ Κούμα ἢ ὁ ἴδιος ὁ Κούμας ἢ ἀκόμη ὁ Βασιλείου ἢ, κι ἀκόμη παραπέρα, ἂν εἶναι φτιαχτὴ ἢ «Ἐπιστολὴ» στὴ Βιέννη καὶ οἱ δημιουργοὶ τῆς ἔβαλαν ἀπὸ κάτω τὸ Β(Βιέννη;) πού ὁ Γαζῆς, γιὰ λόγους πού δὲν

4. ὁ.π., σ. 218, σμ. 3.

μπορούμε τώρα ν' ανιχνεύσουμε τὸ ἄλλαξε στὸν Ἑρμῆ, αὐτὸ πὸ εἶναι βέβαιο εἶναι πὼς εἶναι γραμμένη ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ κύκλου τοῦ Κοραῆ πὸ μὲ τὴν ταυτόχρονη τριπλῆ δημοσίευσή της στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα», σὰν ἀνάτυπο, καὶ στὸν Λόγιο Ἑρμῆ, ἐπιθυμοῦν νὰ προβάλλουν μὲ κάθε μέσον τὸ νεωτεριστικὸ ἔργο πὸ εἶχε ἀρχίσει, μέσα ἀπὸ μύριες δυσκολίες, νὰ παίρνει σάρκα καὶ ὀστά στὴ Σμύρνη (ὅπου τότε δίνονταν μιὰ καίρια μάχη μεταξὺ νέου καὶ παλίου) καὶ νὰ ὑπερφραλαγγίσουν, μὲ ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις, τοὺς ἀντιπάλους τους, πού, ὅπως γνωρίζουμε, εἶχαν ἀρκετοὺς ὀπαδοὺς στὴν αὐστριακὴ πρωτεύουσα, ἀλλὰ καὶ γενικότερα στοὺς κύκλους τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ εἶχαν ἤδη ἐναντιωθεῖ στὸ πνεῦμα τοῦ νεωτερισμοῦ.

Τέλος, ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἰδιαίτερη σημασία πὸ ἔχει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ ἢ «Ἐπιστολή», ἢ δημοσίευσή της στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα», θέτει ὑπὸ μελέτη κι ἓνα ἄλλο θέμα πὸ δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ χῶρος ἀλλὰ καὶ οὔτε πρόθεσή μας νὰ τὸ ἐξετάσουμε τώρα: τὸ θέμα τῶν ξένων ἐφημερίδων πὸ οἱ Ἕλληνες τῆς Βιέννης διάβαζαν. Γιατὶ ἡ δημοσίευση τῆς «Ἐπιστολῆς» στὰ ἑλληνικὰ σὲ μιὰ ξενόγλωσση ἐφημερίδα δὲν στοχεύει ἀσφαλῶς τὸ ντόπιο ἀναγνωστικὸ κοινὸ τῆς Βιέννης ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς παροικίας πὸ τότε ξεπερνοῦσαν τὶς 4.000⁵.

Γιάννης Καρᾶς

5. Ὁ Ν.Α. Βέης, ὁ.π., σ.σ. 193-195
δημοσιεύει κατάλογο τῶν Ἑλλήνων

συνδρομητῶν καὶ συνεργατῶν τοῦ
"Fundgruben des Orients".

Ἐξαιρέσις τοῦ περιοδικῆ συγγράμματος, Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐπιγραφουμένου.

Ἐτος Β. Τμήμα Α.

Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου.

Πρὸς τὸν Α. Δ. εἰς Βιένναν, ἐκ Σμύρνης τὴν 2 Μαρτίου 1811.

Δι' ἄλλης μου ἐπιστολῆς σ' ἐφάνερασα περιστατικῶς τὸν ἀπ' Ὀδησσοῦ εἰς Βυζάντιον, εἰς καιρὸν χειμῶνος, δεκτικῆ μερον διάπλουν μου, τὴν ἐκεῖ τριήμερον διατριβήν, τὴν ἐδῶσε κατευδιδόν μου, ἔτι τὴν εἰς τὸν τόπον τούτων ἐυαρέσιν μου. Ἡ ἐυαρέσιν αὐτὴ δὲν ἤλαττώθη, φίλε μου, πανταπασι εἰς τὴν ἑως τὰρα ἐντάλθα διαμονήν μου. Ὁ χειμὼν εἶναι ἰδῶ μετριώτατος, συγκρινόμενος μάλις πρὸς τὸν τῆς Ἀδριακῆς, τῆς ὀκειας ἢ ἡ ἀνιξίς αὐτὴ εἶναι τῷ χειμῶνος τῆς Σμύρνης χειμῶνοσθετέρα. Ἀναντιρρήτως σήμερον ἠδελος φθόνῃς τὴν εὐτυχίαν μου, εἰς, βρεχόμενος ἴσως αὐτόθι, ἠχισιζόμενος, ἢ τρέμων ἀπὸ τὸ ψύχος ἢ τὸν παγετὸν, ἐμάνθαις τίσον ἐπρίφθησα ἐγὼ, περιπατῶν εἰς τὴν παραθαλασίαν, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῷ Μέλῃτος ἵπταμου, πανήγυριν ὀφθαλμῶν ἔχων ὅποιον αὐτόθι ἰδέσποτε ἔχετε. Ἡμέραι Ἀλκυονίδες, ἢ θαλάσσα λειοκίμων, ἢ γῆ κατάγραφος ἀπὸ ἄνθη, ἀμυλωμένα εἰς τὴν καλλονὴν μὲ τὴν ἀμίμητον πόσιν. Δένδρα πολλά ἔτι παντοδατά, τὰ μὲν φαίβαλῃ, τὰ δὲ ἠδὴ μὲ ἄνθη σολιζόμενα, ἢ ἐκ μέσων αὐτῶν λιγυρὰ ἀνθῶνων ἄσματα. Αἱ δὲ ἀκαλαὶ τῷ ζεφύρῳ τριζῆ, συμμέτρος ἀναψύχουσαι τὸ ποιεῖν, ἄλλοι ἀποδεικνύουσι τὴν τῷ λαμπροτάτῃ ἡλίῳ ἀκτίνα. Καὶ ἢ ἐκ τῆς ἀφθορίας δὲ κατὰ ταύτην τὴν χώραν ἠδονὴ δὲν εἶναι ὀλίγη. Ἐδῶ εὐρίσκεις πολλὰ ἢ καλὰ, ὅσα τρέφει γῆ ἢ θάλασσα. Πρὸ πάντων ὅμως μ' ἐνφραίνει τὸ τῶν ὀπωρῶν γένος, αἱ ὅσαι θανμασίως προλαμβάνουσι τὸν σινηθῆ τῆς καρπογονίας ἐκάστου καιρῶν. Παρήλθον ἠδὴ ἡμέραι ὑπὲρ τὰς τριάκοντα, ἀφῶ ἔραγον κίμας χλωρῆς ἢ καλῆς. Μὲ παρηγοροῦσι δὲ εἰς ὑπερβολὴν ἢ τὰ χρυσοῖδῃ ἔκαρτοκαλα, ἢ αἱ ἀφυλάκ, τὰς ὅποιας ἠελλας νομίζω, ὅτι τὰρα ἰδρέφαντο ἐκ τῆς ἀμπέλου οἱ παλόντες. Ταῦτα, φίλε, συντόμως τὰ κατ' ἐμὲ.

Οἱ δὲ διδάσκαλοι, ὃ, τε Κ. Μ. Κομῆς ἢ ὁ Οἰκονόμος, περὶ τῶν ὀποίων κυρίως καὶ μῆθις ἐρωτῆς, ἐξ ἀκαλουθούσι, τὴν ὅποιαν κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον ἤρχισαν πολλῶν ἢ καλῶν μαθημάτων διδασκαλίαν εἰς τὸ ἰδιαίτερον μὲν τῷ Κέμα λαγόμενον, κυρίως δὲ ὃν κοινὸν τῆς Σμύρνης Γυμνασίου, ὡς παρὰ τῆς κοινῆς συνεισφορῆς τῶν Σμυρναίων ἢ τινῶν εἰς Σμύρνην παρεπιδημούντων φιλικῶν φιλοτίμως συντηρούμενον. Λέγεται ἰδιαίτερον πρὸς ἀντιδιαβολὴν τοῦ μόνου ἐνιαυτοῦ ἕνα διαρκέσαντος κοινῶν Γυμνασίου, τὸ ὅποιον εἰς ὅσκανος ἐπέδειξεν ὀφθαλμῶς, ἢ ἢ σκευωρία τινῶν κατήργησεν, ὡς παρὶ τῶν, ἀφῶ σώζεται ἢ ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιον τῷ διδασκάλῳ Χριστῶν καλαῖα Σχολῆ. (α)

Τὸ νόμιμον εἶναι, ὅτι οἱ τότε καταβούτες τῷ Γυμνασίου καὶ ἀποκαλούτες τὴν φιλοσοφίαν ἢ τὴν Μαθηματικὴν ἰδελθρίας διδασκαλίας, ἢ γυμνάσματα τάχα ἀσυμβίβαστὰ εἰς τὴν παρῶσαν τῷ ἔθους πολιτικὴν κατάστασιν, διὰ νὰ καταβάλλωσι διὰ τῶν τοιούτων σικκοφαντιῶν τὰς ἀντιπολιτευόμενες κρεσσάτας, τὰς ἢ το Γυμνάσιον συνίσταται, οὐκ ἐκείνην πανταχῶθεν διὰ τὴν τριούτην κακότητα ἢ ἀσθένειαν τῷ Ἑλληνικῷ ὀνόματι κατάργησιν, ἀδοσι παλιφίαν, ἢ ἔφεραν εἰς τὴν καλαῖαν Σχολὴν διδασκαλίαν φιλοσοφίας ἢ Μαθηματικῆς τὴν Θεοφίλον, (β) μαθητὴν τῷ Βενιαμίν, τελειοποιούμεντα εἰς Ἰταλίαν ἢ εἰς Παρίσις. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀκταλέ. σματα τῆς ἐνεργημένης ἀναγεννήσεως τῶν Γραικῶν! Ταῦτῃ ἢ τῷ κοινῶ γνῶμῃ (l'esprit public) τὴν ὀπίαν βιάζεται ἕκαστος νὰ σέθεται.

Μὴ νομίζω δὲ, ὅτι ἢ σύστασις τῷ Θεοφίλῳ εἰς τὴν καλαῖαν Σχολὴν φέρει τινὰ κλύθωσιν εἰς τὸ ἰδιαίτερον τῷ Κέμα Γυμνασίου, διότι εἰς τὴν τοῦ φοιτῶσιν, ὡς ἢ πρότερον, ὑπὲρ τὰς 150 μαθητῶν. Καὶ μὲν Κέμας διδάσκει ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1810 τὴν Φυσικὴν ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῷ ἐκδόσεως Σειρῆς τῶν Μαθηματικῶν ἢ Φυσικῶν Ἰεραγματειῶν, ἢ τὴν Μεταφυσικὴν τῷ Σωκρῆτι εἰς τὰς τῷ δευτέρῳ ἐνιαυτῷ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἀκρωμένους, ἐπὶ τῷ Στοιχείῳ τῆς Μαθηματικῆς εἰς κλάσιν μαθητῶν ἄλλων. Ὁ δὲ Οἰκονόμος (γ) δὴ μὲν κλάσιν μαθητῶν, ἀχολομένους εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διδάσκει Θεοκιδῆν ἢ Ἡρόδοτον ἢ τὰς Παραλλήλους Βίβας τῷ Πλατῶντι ἐκ τῆς πολιτικῆς ἐκδόσεως τῷ δαιμονίῳ Κοραῖ, βοηθεῖ δὲ ἢ τὴν παρῶσιν τῶν ἐπιτημῶν, διδάσκων τὰς τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ τὰ φιλοσοφικὰ ἀκταλέστας, Λογικὴν ἢ Γεωγραφίαν, τὰς δὲ μεγαλύτερας ἐκ τῶν μαθητῶν διδάσκει τρεῖς τῆς ἑβδομάδος τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ἐμμνῶν εἰς αὐτὸς κατὰ τὸ παρὸν τὰς Βίβας Κορᾶ

ηγήδ Νέωτος. Τὸς δ' ἄλλες μαθητὰς, κατὰ βαθμὸν τῶν διδάξειών των, διδάσκουσιν ἐρεξῆς τέσσαρες ἐποδοδίσκαλοι, Ἀποστόλιος Σμυρναῖος, Ἰωάννης Πελοποννήσιος, Ἀλεξάνδρος Ἰβραήμιος, καὶ Δημήτριος Θεσσαλός. Πρὸς δὲ τὸς μικρὰς μαθητὰς διδασκείται ἀπὸ τῆς ἐθεδημάδος, παρεκτὸς τῆς ἱερέως καθηγήσεως, καὶ πρακτικῆς διδασκαλίας τῶν Γεωγραφικῶν πινάκων, μάλιστα τῆς Ἑλλάδος, συνιδεμένη μετὰ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ἰεραρίας αὐτῆς, μεταφρασθεῖσαν καὶ ἐκδοθεῖσαν εἰς εἶδος χαρτοποικίαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Βασιλείου εἰς τὴν Αὐστριακὴν Βιένναν κατὰ τὸ 1807 ἔτος.

Εἰς τὰς ἀναγνώσεις συρρέουσιν πάσης τάξεως ἀδελφικοὶ, καὶ πολλοὶ τῶν ἀλλογενῶν ἑσκακίων, καὶ τισὶς τῶν κρήνῃ συνεργησάντων εἰς τὴν καθάρσει τῆ Γυμνασίου τῆς κοινότητος. Πολλοὶ δὲ τῶν μαθητῶν κραύττεται θαυμασίως, μάλιστα περὶ τὴν σύνθεσιν τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης (δ). καὶ ἂν οἱ Σμυρναῖοι ἂν ἀπεκλύθησαν συνεισφέροντες διὰ τὴν συντήρησιν τῆ Γυμνασίου, εἶναι ἐλπιδες ΕΚ ΤΗΣ ἸΩΝΙΑΣ ΝΑ ΛΑΛΨΗ ΠΑΛΙΝ ἈΔΡΟΤΕΡΟΝ ΤΟ ΦΩΣ Εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν διδασκαλίαν τῆς Φυσικῆς συνιδέουσι πολλὰ πειράματα διὰ τῶν ἀξιολογητέων τῆς Φυσικῆς καὶ Μαθηματικῆς ὀργάνων. Παρεκτὸς δὲ τῶν μαθητῶν, ἠδυνόμενοι καὶ ἄλλοι τῆς Σμυρνῆς κάτοικοι γὰ βλάπτει τοιαῦτα περίεργα πρᾶγματα, ὡσάντι γίνεται ἀξιολογῶν τι πείραμα, συντρέχουσι τῶσι, ὅσοι δὲν χωρεῖ ἡμεῖς ἢ μετὰ τῆ Γυμνασίου Στοᾶ. Κατὰ τὴν κατ' Ἰανουαρίαν, ἐπειδὴ ἐγένετο λόγος περὶ τῆς ταύτατος ἀναλύσεως, συνήλθον πλῆθος πολλὸν, καὶ ἶδον με θαυμασμοῦ τὰς ιδιότητας τῆ ὑδρογονικῆ ἀέρος, ἐνδὸς τῶν συστατικῶν μερῶν τῆ ὕδατος, καὶ μετ' ὀλίγας τάλιν ἡμέρας ἐξέστησαν, ἰδόντες τὰς τῆ ἑξυγονικῆς, καὶ ὅτι χαλκὸν ἐμβληθεὶς εἰς αὐτὸν, ἐκείνῃ τάχιστα μετ' ἐπιποτάτην καὶ ταχυτάτην φλόγα.

Εἰς τὰς πρὸ ὀλίγῃ γενόμεναι δημοσίας ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, παρεκτὸς πολλῶν κλήθους τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης Γραικῶν, παρεβήθη πολλῶσιν καὶ ὁ τῆς Αὐστριακῆς αὐλῆς Ἐκπαιδευτικὸς Ἰεροδότης (ἀνὴρ σφοδρὸς, καὶ περὶ τὴν Μαθηματικὴν μάλιστα δόκιμος) καὶ προβαλὼν τινὰς Μαθηματικὰς καὶ Μιχαηλικὰς ἀπορίας, ἔλαθεν ἐντελὺς ἱκανοποιητικὰς ἀποκρίσεις καὶ λύσεις, καὶ ἐθαύμασε τὴν ἐμμάθειαν τῶν Γραικῶν νεολόγων.

Λυττεῖται ἤδη ἡ Σμύρνη, σερεμένη τὸν ῥηθέντα Ἐκπαιδευτικὸν τῆς Αὐστριακῆς Ἐπιτροπῆς Ἰωσίου, ἄνδρα καλοκἀγαθὸν καὶ φιλόκαλον, δαίφταντα καὶ πρὸς τὸ ἰδιαιτέρον τῆ Κέρας Γυμνασίου ἐξαιρετοῦ ἔννοιαν καὶ ὑπεράσπιστον· ἐλπίζου ὅμως καὶ ἡ πόλις καὶ τὸ Γυμνάσιον, ὅτι θέλουσιν εὐρεῖ πειρῶσιν προτερήματα καὶ διαθέσιν εἰς τὸν ἀποδοχὸν τυ.

Μετὰ τὰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν ἐξεφωνήθησαν παρὰ τῶν εὐδοκμησάντων λόγους ἀρετῆς καὶ εἰς ὕψος Κεραικῶν, καλῶς συντεταγμένοι, σκοποὶ ἔχοντες τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς τὸν ἔπαινον, ἔτι δὲ καὶ ἐγκωμιά τινα, οἷον Σωκράτους καὶ Σμυρνῆς, ὅχι ἀγενῆ. Ταῦτα δὲ ἤρσαν εἰς τὴς παρόντας τῶσιν, ὡσεὶ ἐγένετο κρέτος χειρῶν πολλῶν, ὡς εἰς θέατρον, καὶ πολλὸς ὁ ἔπαινος τῆς παιδείας ἐκ ταύτη κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν.

Μετ' ἐπιποτάτην τὸ ὑπόσιον ἔσειλες ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐφημεριδος σας περὶ τῶ εἰς Βεκερζέσιον συσταθέντος Λυκείου, καὶ τὸ ἐκονομικῶσιν εἰς πολλὰς. Ἐπροξένησεν εἰς ὅλους τὸς φιλοκάλους μεγάλην χαρὰν, εἰς δὲ τῆς ἐναντίας μεριδος κατακλύθη. Ἐκμεθῆ ἀντήρραφεν καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Εἶδε δὲ μνησθῶσιν κατὰ δύναμιν καὶ ἄλλοι τὸν ἐνεργέτην τῶ γένους Ἰγνατίου! (ε). Ἰγναίην!

B.

(α) Διὰ τὰ ἔχουσι ἰδεῶν καθαρῶτερον τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ ἐξεύρωσιν νὰ ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς συνοφαντίας τινῶν, ἴσως καὶ αὐτοὶ καταβουώντων κατὰ τῶν συνησάντων τὸ Γυμνάσιον, καὶ θελησάντων γὰ τὸ ἐνώσωσι μετὰ τῆς παλαιῆς Σχολῆς, τὸ ποσὸν νομίζουσι τινὲς ἀσυγχώρητον ἀμάρτημα, μᾶτε, φίλε, ὅτι ἡ παλαιὰ Σχολὴ ἐσυστάθη πρὸ πενήκοντα περὶ πε ἐνιαυτῶν. Ἰερὸθεὸς τις, ἀνὴρ πεκαυδεμένος καὶ καλοκἀγαθός, συνεργετὸς ὀλίγους τινὰς εὐπῶν, ἐπροκίσειεν αὐτὴν ὑποκτενομένους δὲ τινὰς τῆ καιρῷ ἐκείνῃ λυμπαίνωσιν, ἔβαλε τὴν Σχολὴν ταύτην ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Βρετανῶν, ἐκλήξας τέσσαρας αὐτονομίους ἐπιτόκους, καὶ ὁραθεύσασιν νὰ ἐκλεχθῶσιν ἀλληλοδιαδόχως, ὅτι τε ἐπίτροποι καὶ οἱ διδάσκαλοι ὑπὸ τῶν κατὰ καιρὸς προκατόχων αὐτῶν πληρεξουσίως. Ἐκώρσε δὲ ταῦτα καὶ διὰ πατριάρχικῶν διαταγῶν τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας.

Ταῦτα λοιπὸν ἐπερῶσιντο μέχρι τινὸς κατὰ τὴν πρόνοιαν τῶ συσῆστας, καὶ ὡκοινομετο ἡ Σχολὴ τῆς Σμυρνῆς, ὡς τὸ σύστημα κατὰ πάντα ἀνεξάρτητον ἐκ τῆς πόλεως. Κατὰ τινὰ δὲ συμβῆσαν πυρκαϊῶν ἢ οἰκισμῶν τῆς Σχολῆς ἐξηλειφθη ἔξελίπει δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ πρόσδοι. Ἐργινε λοιπὸν παρὰ πολλῶν νέων συνεισφορᾶ, καὶ ἐκτισθῆ ἡ Σχολὴ ἐκ νέου λιθοκτίστος, ἐκποικιλῆ μετὰ νέας προσόδους, καὶ ἐκπλατῶσιν κατὰ καιροὺς δι' ἀφιερωμάτων τῶν ἀποθηκῶ των καλοκἀγαθῶν ὁμογενῶν. Διωρίσθησαν ἐπὶ τούτῳ νὰ περιερχῶσιν καὶ δῖσχοι εἰς τὰς ἐκκλησίας, διὰ τὰ ἀξιώνωνται αὐτοὶ πρόσδοι τῆς.

Τοιαυτῶσιν οἱ Σμυρναῖοι, λαβόντες τὸ ἐνδοξίμῳ παρὰ τῶ καλοκἀγαθῶν μακαρίτων Ἰερὸθεῶν, εἰδείσαν ἐκ τῶν πράξεων, ὅτι ἦσαν Ἑλλήνων παῖδες, καὶ ἀξίσι νὰ ἔχωσιν κοινὴν τῆς πόλεως Σχολὴν· ἀλλ' ἡμέλειται νὰ τὴν ἐμῆξωσιν καὶ εἰς βᾶσεις ἀναλόγους, μεταβάλλοντες τὰς παλαιὰς τῆς ἰδιαιτέρας ἐκείνης Σχολῆς διαδοχὰς, καὶ τὴν

δικαιῆν αὐτῆς. Ἡμεληθήσαν δὲ τὶσον εἰς αἱ διαδαγαὶ ἐκείνης, ὡς ἀπὶ τῶν τεσσάρων ἐπιτρόπων, ὅπως τὴν Σχολὴν μόνος εἶτε ἐρχάτος οἱ Δημογεροντες τῆς πόλεως, ἐξεγερθέντες ἐκ τῶν Ἀυτοκράτων τῶ συμπολίτου αὐτῶν Κοραῆ Στοιχειαστῶν, εἰ θέλοντες νὰ μιμηθῶσι τὰ καλά τῶν Χίων εἰ Κωδικιστῶν, ἐπαυθῶσαν εἰ τὴν Σχολὴν, ἐφρόντισαν νὰ τὴν φέρωσιν εἰς κατάστασιν ἀξίαν τῆς Σμύρνης, καταλαύοντες αὐτὴν ὠφέλιμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰ ἐξήτησαν παρὰ τὴν μέχρι τότε δεσποτικῶς διοικῆτος τὰ τῶν Σχολῶν, εἰ μὴ καταλειφθέντος ἐπιτρόπου, λόγου περὶ τῶν πεπραγμένων. Ὁ δὲ ἔφερεν εἰς μέσον τὰς πρὸ πολλῶν ματαιωθίσσας διαταγὰς, εἰ χειροτονίας ἐκ τῶν οἰκείων τε συνεπιτρόπων, ἀνεκρίθησαν τὴν εἰς ἄλλας καιρῶν εἰς ἄλλας περιστάσεις προσκληθῆσαι εἰς σύστασιν τῆς πρώην Σχολῆς Βρετανικῆν προσασίαν.

Ὁ ἴστωτος τῶν Βρεττανῶν δὲν ἤθελον εἶδαι βέβαια ἔτε Βρεττανὸς, ἔτε ἴστωτος, ἐὰν ἀναφῆρῃ, εἰ παρῆμει τὴν προσῶσαν εἰς τοιαύτην προσασίαν τιμὴν. Ἡ πολυχρόνιος δυσυχία κατένευε τῆς Γραικῶν νὰ ἔχωσι χρεῖαν τοιαύτης προσασίας, εἰ νὰ μὴ διακρίνωσιν, ὅτι εἰς ὅποιαν δύνωπε περιστάσει ἐντιμότερον εἰ συμφερέτερον εἶναι εἰς ἔθνος ἕκαστον νὰ συμματῆται καθ' ἑαυτὸ, προστευόμενον οἰκοδὸν εἰ ὅχι ἐξῆθεν.

Τοιούτοτρόπως, φίλε, προσηρόωθησαν αἱ παλαιαὶ διαταγαὶ εἰς νέα σύνγμματα, ἀπὸ ταῦτα συνεκροτήθησαν μὲ ἰκανὴν μὲν προθυμίαν διὰ τὸ καλὸν, χωρὶς ἰκανὴν ὅμως πρόνοιαν διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον, ἐκείνῳ ἀνευτροπίων θεμιλίω. Ἐκ τούτου ἐργαστήθησαν αἱ νέα ταραχαὶ μεταξὺ παλαιῶν εἰ νέων Δημογεροντῶν, τῶν μὲν θελοῦτων τὸ κοινὸν νὰ γνηῖ κοινόν, τῶν δὲ καταθώωντων νὰ μὴ ἀνατρέπωται τὰ ἐκ προγόνων ἐρρηθιθέντα. Συμπερῆμα σὺ, φίλε, ἦδη τίς τῶν δύο μερίδων ἔχει τὰ περισσότερα δίκαια.

(β) Ὁ Κοραῆς ἐργάσθη τὸν Θεόφιλον προσωπικῶς, εἰ φαίνεται, ὅτι τὸν εἶχεν εἰς ὑπόληψιν, τὸν δὲ Κέμαν γνωρίζει ἐκ τῶν ὁσίων ἐξέδωκε βιβλίον, εἰ τὸν κρίνει ἀξίον τῆς Σμύρνης Διδάσκαλον εἰς τὰ Προλεγόμενα τῶ Δ' Τόμου τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἐξείρμεν λοιπὸν, ἔτι, ὡς φιλογενῆς, ἀγαπῆ εἰ τιμῆ εἰ τὸς δύο· εἰ ἰδωμεν πῶς θέλωσι δικαιοσύνη εἰ αὐτοὶ τὴν φιλίαν τε, τιμῶντες τὴν γεννησάμενην εἰ θρησκείαν αὐτῶν Μητρίδα (κατὰ τοὺς Κρήτας) Σμύρνην, εἰ φέροντες εἰς ὁμόνοιαν τὸς συμπολίτας αὐτῶ Σμυρναῖες, διὰ νὰ συνήμισαι τὰ καλά, εἰ νὰ εἰσρηγῆσθωσιν ἀλλήλους τὸ ἔθνος, φωτιζόντες εἰ πόνηταιντες εἰς συνεματῆται τῶν κειμένων.

(γ) Ὁ Οἰκονόμος ἔτος, ὃ ἐκ Σαρδανίας τῆς Θετταλίας ὁρμάμενος, εἶναι δεινὸς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, φιλογενῆς μᾶλλον ἐνθεσιασμῶ, εἰ ζηλωτῆς εἰς ὑπερβολὴν τῆς μέσης τῆ Κοραῆ. Παρὰ τὸ διδασκαλικὸν τῶ Γομασίῳ ἐπαγγέλματι ἐκαστοῦ εἰ ὡς Πιπῆτι, εἰ ὡς Ἰεροκλήμῳ χωρὶς εἰ ἑπιπέτῳ, ἐκείνος ἀνευτροπίων, εἰ μεταξὺ αὐτῶν τῶ ἀλλογενῶν Ευρωπαϊκῶν πολλοὶ, συρρέουσι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ τὸν ἐκύωσιν. Ὁ ἀνευτροπίων ἄτος, χωρὶς νὰ διατρέψῃ σπῆ εἰς ἀλλοθῶν, ἔγνην εὐκρατῆς διαφορῶν ἡλωσῶν τῆς Ευρωπῆς, εἰ ἐπισημονικῶς. Αἱ Ἀκαδημίαι, εἰ οἱ σφῶ τῆς Ευρώπης ἤθελον εἶδαι διὰ τὸ πνεύματὸν προσφερόμενον σῶθω πρὸς τελειοτέρων ἐξάσκωσιν τῶν λαμπρῶν τε προτερημάτων. Πρὸ πολλῶ καταγίνεται εἰς τὴν ματάρωσιν τῶν Τραγωιδῶν τῶ Ευριπίδου. Εἶδε νὰ ἰδῶσι ποτὲ τὸ φῶς τελειοποιηθῆσαι.

(δ) Ὁ Κεῖμας ἠκολούθησε πρώτος τὰς εἰς τὸν Ἡρόδοτον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τῶ Κεραῆ συμφορῆς, καταγινόμενος ἐπιμελῶς εἰς τὴν χρῆσιν εἰ κενονομῶν τῆς συνήθους ἡμῶν ἡλωσῆς. Ἦσαν βέβαια εἰ ὅποιον ἰκανῶς ἐξωκλησμένους μὲ εἰδῶσιν τῆς προγενεῖς ἡλωσῆς, εἰ μὲ κρίσιν διὰ νὰ συνεργῆσιν εἰς τὸ καθῆμενον μὲ περισσοτέραν εὐδοκίωσιν παρὰ πολλῶς ἄλλης μακαρονιάς, μεγάλα φανταζόμενος εἰ ἐπαρηγελλόμενος, εἰ δὲν εἶναι τῆς πατριῆς τῶν σφαλερῶς νομίζοντων, εἰ λαγόντων, ὅτι ἀρνεῖ πρῶγμματα νὰ κειθόμενον, εἰ εἶναι περιττὸν νὰ κωρηγῶμεν λειψῆς εἰ καίνας Γραμματικῆς· ἀλλ' εἶναι πεπληροφορημένος, ὅτι ὁ καλῶς συγκροτημένος ἄνευτροπος εἶναι ὁ εἰ νῦν εἰ λόγου ἔχων ἀναλόγως ἐσελισμένος. Τὸν αὐτὴν χρῆσιν εἰ ἐσελισμένον τῆς ἡλωσῆς ἰδωμεν ἔτι ἐσύνεως εἰ τὸ Λύκειον τῶ Βοκορέσιου. Τῶ τῆ προσασίαν τῶ Ἰγνατίου εἰ τὴν ἀνηγῆν τῶ Βεδαλάχε, εἰ μὲ μέσα ἀδρᾶ, τὸ Λύκειον εἶναι βέβαια εἰς κατάστασιν νὰ κατορθῶσιν πολλὰ καλά. Εἶδε νὰ μὴ ἐπιβλέψῃ εἰ εἰς αὐτὸ ποτὲ βάσκανος σφαλμῶς, διὰ νὰ παραμεληθῶσιν. Ἀπὸ δὲ ἀπῆξ βίβωσῶσι σὺν θεῶ, ἔχομεν χρῆσιν εἰς ἀπῆξ.

(ε) Ποία πόλις; ἐδυνάμην νὰ εἶπω, ποία εἰ κολοθῆ χώρα δὲν εἶδῶσιν νὰ μιμηθῆ κατὰ τὴν κατάστασιν τῆς τῶ Βοκορέσιου; Τῆ τῶν Ἀρχιερέων δὲν εἶδῶσιν νὰ μιμηθῆ τὸν Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου; Οἱ περισσότεροι τῶν ἀνευτροπίων ὅμως κρησασίζόμεθα ἐν ἀμαρτίαις, κατὰ τὴν παροιμίαν, ὅταν ἐμλεῖκαμεν τῶ χρεῖος μας, ἡ ἀγνώμων, ὅτι πολλὰκις καταρθῶνται εἰ αὐτὰ τὰ ἀδύνατα φαινόμενα, ὅταν οἱ ἀνευτροπίων προσπαθῶσι μὲ ἄλλες τῶς τρέψῃ τὴν κατορθῶσιν τῶν δυνατῶν. Ἐξ ἐναντίας ὅχι μόνον τὰ δυνατὰ καταρθῶνται διὰ τῆς ἀμελείας, ἡ καταρθῶσιν ἀκατόρθωτα, ἀλλὰ εἰ αὐτὰ τὰ ἐμπράκτως ἐνεργήματα, καταρθῶνται. Τὸ Βοκορέσιον αὐτὸ εἶναι τῶ λόγῳ ἀπῆξ.

Ἡ εἰς Λύκειον ἦδη μεταμρφωθῆσα αὐτῶ Σχολῆ ἦτο πρὸ πολλῶ πρὸς αὐτάρκειαν πετριμισμένη, διὰ νὰ γνηῖ ὠφέλιμος. Ὅτε ὁ πρώην Οὐγγροβλαχίας Δισίδεος εἶχεν εἰς αὐτὴν ἡμῶ ἐργῶσιν, εἰ μετεχειρίζετο τὴν μακαρικὴν διδασκαλίαν Λάμπρον, εἰ τὸν ἦδη κίβητα ἀρχιδιδασκαλεύοντα Βαρβαλάχον, τίσι εἰ τίσι ἔργῳ.

πεις εφωτίσθησαν εις αὐτήν. Ὅτε δὲ αἱ περιβάσεις ἀπεμάκρυναν τὸν καλὸν ποιμένα, οἱ κυρίως χρεωσθέντες πρὸς ἐννοεῖσθαι τὴν ἐπιδοξότεραν εὐλοίαν τῆς πατρίδος ταύτης, ἢ πρὸς προμηθεύσασιν εἰς τὴν Σχολὴν πόρος, ἐὰν δὲν εἶχε, παρμηλέων, ἢ ἐκαρπύετο ἰσως αὐτοὶ ἢ τὰς παρέσσας αὐτῆς προσόδους ὅθεν, μετὰ τὴν τελευταίην μάστιχα τῷ μακαρίτῳ Λάμπρῳ, κατήγγισεν ἡ Σχολὴ εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. ἘΛΘὼν δ' Ἰγνατίος ἐναλαβὼν τὴν φροντίδα, κατέστησε τὴν πρώην Σχολὴν Λύκειον.

Ἡ δὲ Σχολὴ τῷ Ἰασσίῳ, ἔχουσα παρόμοια μέτρα, ἐπειδὴ ἔτε Ἰγνατίου ἔχει προσάτην, ἔτε ἄλλου φιλοπάτριδα, ἔτε φαίνεται, ἔτε ἀκούεται. Τί δὲν ἐλπίζεται ἐκ μόνης τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Ἰγνατίου εἰς τὸ ὅποιον ἐδεμελίωσε καλόν;

Ἡσοφὸν γὰρ ἔν βύλευμα τὰς πολλὰς χέρας νικᾷ, ἢ μία γνώμη, λόγον ἔχουσα ἢ πειθῶ, τὰ κάλλιστα, ἢ ἡμέγιστα διαπράττεται τῶν κοινῶν. (Πλάταρ. Περί τῆ εἰς πρεσβυτέραν πολιτευτέου).¹⁴

Εἰς τὴν Ἑλλάδα προφασίζόμεθα τὸς κρατύντας ἢ ἀλήθεια ὅμως εἶναι, ὅτι πολλὰς γινόμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ τῆς κακίας αὐτῶν αἰτίοι. Τώρα σὺν θεῶ ἡμᾶς λειπεῖ ἢ ἢ πρόφασις αὐτῆ. τὸ κράτος ὄχι μόνον δὲν ἀπαγορεύει τὴν σύστασιν τῶν Σχολείων, τῶν Μασθιμάτων, τῆς Τυπογραφίας κ. τ. λ., ἀλλ' αἰδανόμενον τὸ ἐξ αὐτῶν ὄφελος, ἢ μεταξὺ τῷ ἴδιῳ αὐτῷ ἔθνος τὰ συκαίνει, ἢ τὰ εἰρσκιόμενα τῶν ὑπὸ κτήν διδασκαλίᾳ ὑπερασπίζεται, ἢ ἄλλα παρακινεῖ νὰ γίνονται. Τὸ αὐτὸ πρᾶττισι ἢ πολλοὶ τοτάρχαι. Εἰς τὸ Βυζάντιον αὐτὸ εἰσέστησεν ὁ καλοκαίφθατος πρὸς γύψ Μωρῆς δι' αὐτοκρατορικῷ ψφίσματος τὴν εἰς Κερὶ Κεσμε Σχολὴν. Ὁ Τοτάρχης Θεσσαλονίκης προμηθεύεται πολλὰ φυσικὰ ἢ μαθηματικὰ ὄργανα. Εἶναι πασίγνωστος ἢ τῷ περιωρῶμ Ἡγήμενος Ἰωαννίνων τρῆς τῆς ἡμεῖσε Διδασκαλίας ἢ Σχολεία εἰνοια.

Προφασίζόμεθα τὰ βαρῆα ἔξοδα τῶν πόλεων, ἢ τὰ ἐνὸς ἐκάστου ἰδιαίτερα. Τοιαῦτα ἔξοδα ἔκποτε δὲν ἐλλείπουν, ὁ τρόπος μόνον τῆς ἐξδοείσεως διαφέρει, ἢ κατακαίνει ἢ ἐδοξα ἢ ἀνάλογα τῆς καταστάσεως ἐκάστου, ἢ ἔδοξα ἢ ἄσωτα, ἢ ἢ ἀναγκαῖα ἢ σωτήρια, ἢ περιττὰ ἢ ὀλιάρια. Ποῖα χώρα σιμὰ τῶν ἄλλων τῆς ἐξῶδων δὲν δύναται νὰ συνισφῆρῃ ἢ τὰ χρεωσζόμενα εἰς μισθὸν διδασκαλίας, ἢ διδασκαλίων, εἰς σύστασιν βιβλιοθήκης, ἢ ἐκδοσιν βιβλίων, ἀναλόγως μὲ τὴν κατάστασιν ἢ ἐκτασί τῆς; Βέβαια ἄδεμα, ἀν δὲν ἔχη λύκως ἀντι ποιμένων, πρεσῶτας μωρῆς, ἀντι φρονιμῶν ἢ πολιτικῶν. Τίς τῶν Ἀρχιερέων δὲν δύναται νὰ μιμηθῇ τὸν Οὐγγυροβλαχίας Ἰγνατίου; Βέβαια ἴδεις, ἀν δὲν ἦναι μεταπέφρων ἢ ἀπολίτευτος, ἢ νομίζῃ, ὅτι αἱ λαμπροφροναί, ἢ πῖ ἰπποτροφία, ἢ πῖ λοπκαὶ πολυτέλειαι τῶν ὁμαίωσι περισσύτερον, ἢ εἰς τὸ ποιμῶν, ἢ εἰς ὅπτις τῶς κρατύντας, παρὰ τὴν ἀρετὴν. Ἄλλ' ἴδομεν πάντοτε τὸ ἀναντίον, δηλαδὴ ἴδομεν τρέχον τὸ ποιμῶν κατέπιν τῶν εὐτελῶν ποιμῶν ὅποιος δὴ ποτε τάξεως, σεμνολογῶν αὐτῆς ἢ εὐλαθήμενον, τῆς δὲ πολυτελεῖς νὰ λογίζηται ὡς Τελῶνας ἢ Φαρισαίους, ἢ Σατράπας, ὑπακῶν ἰσως ἐξ ἀνάγκης, ἢ διὰ πολιτικὸν, ἀποσεφόμενον δ' αὐτὸς ὡς λυμαιῶνας, ἢ καταφρονητῆς τῆς εὐαγγελικῆς λιτότητος, ἢ τὴν ἀνθρωπότητα μὴ σεβομῶν.

Καὶ οἱ κρατύντες δὲ αὐτοὶ, ἀνδέχονται διὰ τὸ πολιτικὸν τῶς πολυτελεῖς τῶν Ἀρχιερέων, ἢ τῶς μεταχειρίζονται ὡς ὄργανα τῆς διοικήσεως, ἐνσωματίζονται ὅμως ἀσυγκρίτως περισσύτερον εἰς τῶς ἀληθινῶς ὑπηρετίας τῷ Εὐαγγελίῳ. Ὅλγα βέβαια εἶναι τὰ ἀναντία παραδείγματα, γινόμεντα τυχόν ἐξ ἀρετῆς πατάτασιν ἀτέγηκτι ἢ ἀγνοήσης τὸ πρὸς καιρὸν πολιτεῦσθαι, ἢ ἐκ δεινῶν περιστάσεων, εἰς τὰς ὅποιες ἢ οἱ πολυτελεῖς Ἀρχιερεῖς σπανίως εὐτυχεῖσιν.

Πολλὰ οἰκείως, νομίζω, ἐφαρμόζεται εἰς τῶς καλῶς Ἀρχιερεῖς τῶν Γραικῶν, τῶς ἢ τὸ ὄνομα ἢ τὸ πρᾶγμα τῶν λαογικῶν προσάτων ἀληθεῖς ποιμένες, ὅ, τι εἶπεν ὁ θεὸς Πλάταρχος περὶ τῶν ἀγαθῶν Βασιλέων. Ἡκαρπῶν μὲν γιγὰρ εὐφορίαν εὐκράσια ποιῆι ἢ λεπτότης τῷ περιέχοντος ἀέρος, τεχνῶν δὲ ἢ φύσειον ἀγαθῶν ἀξίησιν ἐνέμνησθαι, ἢ τιμῇ, ἢ φιλαθροπῶτι Βασιλέως ἐκκαλεῖται. (Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης, ἢ ἀρετῆς ἰβλ. Β').